

PROGRAMA
pentru
EVALUAREA NAȚIONALĂ PENTRU ABSOLVENȚII CLASEI A VIII-A
DISCIPLINA
LIMBA ȘI LITERATURA MAGHIARĂ MATERNĂ

A vizsgaprogram az érvényben levő, 3393 / 28.02.2017 számmal jóváhagyott Magyar nyelv és irodalom tanterv alapján készült. A kompetencia alapú tantervvel összehangban a kimeneti követelményrendszer a tantervi alapkompenciák, a hozzájuk tartozó specifikus kompetenciák és részrendszereik (képesség- és készségrendszerek, ismeretkészletek) értékelését, mérését célozza. A program szerkezete a tantervi követelményrendszer szerint a következőképpen épül fel: az alapkompenciák mentén a specifikus kompetenciák alrendszerében követhetők az adott képesség-, készségrendszer összetevőire vonatkozó követelmények, ezeknek rendelődnek alá az eszköztudás részeként a tartalmak.

Alapkompenciák:

1. Írott szövegek értése és értelmezése

Specifikus kompetenciák	Képességek, készségek és tartalmak	
Különböző típusú nyomtatott szövegek értő/értelmező olvasása	A leíró és elbeszélő szövegek sajátosságainak felismerése a beszélői/elbeszélői nézőpont megfigyelése; a történetmondás lineáris rendjének megfigyelése; explicit és implicit információk visszakeresése a szövegből; részletek társítása nevekhez, helyszínekhez; szavak, kifejezések magyarázata; egyszerűbb ok-okozati összefüggések felismerése; a téma megragadása; kulcsszavak kikeresése a szövegből; szövegtömörítés a lényeg/fő gondolat kiemelésével és átfogalmazásával; a lényeges és a kiegészítő/részletező információk elkülönítése; az összetartozó információk kapcsolása; ismeretterjesztő szövegek tartalmának összefoglalása; a tényállítások és a hipotézisek/vélemények megkülönböztetése	<i>Elbeszélő szövegek: helyszín és szereplők; az események lineáris, időbeli elrendezése az elbeszélő szövegben; tárgyilagos és személyes nézőpont. A leíró szöveg rendezőelve: általános és egyedi jegyek; lényeges és kevésbé lényeges jellemzők; egész-rész, fentről le–lentől fel, körkörös szerveződés. Epikus szövegek: narrátor, cselekmény, szereplők/ szereplőcsoportok; egyszerű tér- és idővonatkozások az epikus szövegekben; a beszélő és szerző viszonya az epikus szövegekben; az elbeszélői nézőpont: külső és belső nézőpont; elbeszélői és szereplői nézőpontok az epikus szövegekben, az epikus művek cselekményszerkezete; Lírai szövegek: líra, líraiság; az érzelmek közvetett és közvetlen kifejezése; a lírai szöveg hangulata; vershangzás: ritmus, rím, rímfajták</i>
Az irodalmi szöveg nyelvi megalkotottságának felismerése	A szóképek lehetséges jelentéseinek/asszociációs lehetőségeinek föltárása, kapcsolatteremtés a retorikai alakzatok, a szóképek, a hasonlat és a szöveghatás/-hangulat között; az epikai közlésformák (elbeszélő, leíró, párbeszédes, monologikus) szövegbeli funkcióinak megfigyelése és értelmezése; a hősteremtés eljárásainak és a jellemzés fajtáinak megfigyelése	<i>Szóképek és alakzatok: hasonlat, megszemélyesítés, metafora; felsorolás, ismétlés, ellentét, retorikai kérdés, halmozás, párhuzam, fokozás, túlzás, felkiáltás. Közlésformák: párbeszédes, elbeszélő, leíró. A szereplők rendszere: főszereplők, mellékszereplők, epizódsszereplők. A jellemteremtés eljárásai: közvetlen – narrátor, más szereplő általi – és közvetett – beszélgetés, cselekedtetés, környezet – jellemzés; cselekvő és nem cselekvő hős, statikus és változó</i>

		<i>jellem; késleltetés, előreutalás, sejtetés az epikus szövegekben</i>
Az olvasói tapasztalatok működtetése a különböző műfajú irodalmi szövegek befogadásában	Lírai és epikus műfajok felismerése; a műfaj jellemző sajátosságainak felismerése, a téma és műfaj összefüggéseinek felismerése; a műfaj és a hangnem/hangnemek közti összefüggés felfedezése	<i>Irodalmi műfajok: dal, leíró költemény, életkép, ballada, mese és mesefajták, monda és mondaváltozatok, humoreszk, novella, ifjúsági regény, regény, napló, levél, anekdota. Hangnemek: tárgyilagos, személyes, humoros, komikus, tragikus, ironikus, ünnepélyes, patetikus, elégikus</i>
Külső tényvonatkozások és fiktív mozzanatok megkülönböztetése különböző szövegekben	A köznapi szövegek valóságvonatkozásainak megfigyelése; tényállítások és hipotézisek/ vélemények/ ízlésítéletek megkülönböztetése; a valószínű és valószínűtlen, illetve valósnak tűnő elemek megkülönböztetése, a valóságot átformáló/torzító eljárások felismerése; a művön kívüli valóságnak megfeleltethető és a fiktív elemek elkülönítése; a manipulatív szándék felismerése; a fiktív tér, a fiktív idő és a fiktív cselekménymozzanatok felismerése, a reális élethelyzet/léttapasztalat felismerése az irodalmi mű fiktív világában; motívumok kontextuális vizsgálata	<i>Nézőpont: az objektív és szubjektív leírás eszköztára. A tárgyilagos és személyes nézőpont kifejezőeszközei. Tömegkommunikáció és manipuláció; tény és vélemény</i>
Az irodalmi szöveg értékviszonyainak felismerése	A szereplők által közvetített értékek/értékrendek azonosítása az elbeszélő szövegekben	<i>Alapvető erkölcsi értékek: anyagi értékek, szellemi értékek, erkölcsi értékek, érzelmi értékek</i>

2. Írásbeli szövegalkotás

Specifikus kompetenciák	Képességek, készségek és tartalmak	
Különböző típusú szövegek alkotása a kommunikációs funkciók működtetésével	Történet összefoglalása/újraírása a címzett és nézőpont megváltoztatásával; szövegtranszformáció: párbeszédből elbeszélés, elbeszélésből párbeszéd, megadott szöveghez eltérő befejezés illesztése, a történet folytatása, egy-egy szereplő további sorsának elképzelése, szöveg szűkítése, bővítése; bekezdések írása megadott tételmondatral, megadott kulcsszavak használatával, kezdő és/vagy zárómondatral	<i>Elbeszélő szövegek: kronologikus beszámoló, történetmondás, személyes történetmondás, napló, internetes napló, útirajz, tudósítás, élménybeszámoló)</i>

	Tárgyleírás, helyleírás valóságos vagy elképzelt helyszínről; tájleírás; személyleírás; jellemzés	<i>Leíró szövegek: személyleírás, jellemzés, önjellemzés, tárgyleírás, helyleírás, ismertetés, ismeretterjesztő szövegek</i>
Reflektált szövegalkotás különböző beszédhelyzetekben, a beszédhelyzethez igazodó komplex szövegek alkotása	Véleménynyilvánítás az értékítélet indoklásával, érvek felkutatása, rendszerezése; az érvek meggyőző megformálása; érvek és ellenérvek egymás mellé állítása; konklúzió	<i>Dokumentum szövegek: tájékoztató, utasító és meggyőző szövegek, ajánlás. Hagyományos magánlevél, e-mail, ajánlások, naplóbejegyzés</i>
A kommunikációs helyzethez igazodó tudatos válogatás a stílusjegyek és regiszterek között	A beszédszándéknak megfelelő, kulturált nyelvi regiszter megválasztása	<i>Szövegalkotás megadott témában, céltételezés/funkció: az írói szándék és a címzett (egyén, csoport, nyilvánosság) figyelembevétel; nézőpont, állásfoglalás, meggyőzés</i>
Helyesírás	Helyesírási készségek alkalmazása önállóan alkotott szövegekben	<i>Mondatfajták és írásjelek; az egyszerű és az összetett mondat központosítása; a párbeszéd és az idézet írásmódja; a hangok hosszúságának szabályzatnak megfelelő jelölése a begyakorolt szókészlet körében; az egybeírás és különírás gyakoribb típusai; az ismertebb személynevek, intézménynevek, egyszerűbb földrajzi nevek helyesírása; hangjelölés a gyakrabban előforduló idegen szavakban; a számok betűkkel való írása, keltezés, számneves szerkezetek egybe- és különírása; az igealakokkal, főnevek, melléknevek és névmások alakjával kapcsolatos helyesírási készségek; szóelválasztás</i>

3. A nyelvi megformálásra való érzékenység és igényesség a szóbeli és írásbeli kommunikációban

Specifikus kompetenciák	Képességek, készségek és tartalmak	
Az elemi mondat nyelvi megformálásának mint viszonyrendszernek a megértése	Események időbelisége és időrendisége, az események nem ténszerű voltára utaló nyelvi eszközök, a tagadás és negatív jellemzés nyelvi eszközei	<i>Események időben lehorgonyzásának nyelvi eszközei, az időre jelöletlen igealakok értelmezése, időjelölés az igei és névszói állítmányú mondatban; kronológia. Módra jelölt igealakok, -hat/-het képzős igék, módosítószók. A negatív jellemzés eszközei</i>
	Események, körülmények és résztvevők leképeződése a mondat egységeire (A mondat struktúrája: az ige és vonzatai, mondatrészek; az igezők és	<i>Eseményszerkezet és mondat szerkezet. Az ige alanyi vonzata: a főnévi csoport jelöletlensége; személyes névmás és A–Á egyeztetés. Az ige tárgyi</i>

	<p>egyéb igemódosítók; igei poliszémia; műveltető, kölcsönös, visszaható ige és vonzatai); a mondat szerkezeti egységeinek (mondatrészeknek) egymástól való függése</p>	<p><i>vonzata: a tárgyi szerepű főnévi csoport esetragja; tárgyas igék és a határozottsági egyeztetés. A határozói szerepű főnévi csoport mint vonzat vagy szabad bővítmény; esetragok, névutók a határozói főnévi csoporton; határozószók. Bővítmények összefüggései: visszaható és kölcsönös névmás. Névszói (főnévi és melléknévi) állítmány és vonzatai; birtoklásállítás és birtokos névmás</i></p>
	<p>Az események szereplőire való utalások nyelvi eszközei</p>	<p><i>A főnévi csoport belső szerkezete: névelő és referencialitás; köznév és tulajdonnév; névmások: személyes névmás ragos és névutós alakja, deiktikus szerepű mutató névmás, általános és határozatlan névmás. Főnévi módosítók – „jelzők” – : melléknévi és melléknévi igenévi módosító, számnévi módosító, főnévi módosító. Birtokos szerkezet, mint forma: egyeztetés, a birtok alakja, birtok és birtokos többsége. Mennyiség és számosság kifejezése: szám, számlálószó, többesjelek.)</i></p>
<p>Mondat- és szövegépítő eljárások jelentésének levezetése nyelvi szerkesztési jellemzők mentén</p>	<p>A szórend, a szó- és mondathangsúly és a mondatjelentés kétirányú viszonyai</p>	<p><i>Hangsúly, hanglejtés: szóhangsúly, mondathangsúly, főhangsúly, kontrasztív hangsúly; grammatikai és kontextuális kötöttségek a hangsúlyozásban; mondatfajta-jelölő dallamívek. Szórendi lehetőségek és a kontextus; névmások és topiktartás/-váltás, kontrasztivitás</i></p>
	<p>Több esemény/jelenet nyelvi megjelenítése, a mondategész jelentése és a mondatok összefüzési módja közötti kapcsolat</p>	<p><i>Egyszerű mondat és igenevek. Összetett mondat. Mellérendelés és mellérendelő mondat: kapcsolatos mellérendelés, kronológia; ellentétes mellérendelés, elvárás és elvárástörlés; választó mellérendelés; következtető és magyarázó mellérendelés, ok és okozat. Kötőszók. Alárendelő mondat: mutató névmás és utalószerzői funkció, vonatkozó névmás mint kötőszó, egyéb kötőszók; feltételesség és hasonlítás kifejezése mellékmondatokkal. Mondatsorrend és közbeékelés.)</i></p>

	Különböző kommunikációs szempontoknak megfelelő szövegek alkotása és szövegtranszformáció	<p><i>Beszédcselekvések és beszédaktusok nyelvi markerei. Beszédszándékok és beszédaktusok. Egyes beszédaktusok sajátos szóosztályai: indulatszó, kérdőszó – „névmás” –, tagadó- és tiltószó; mondatfajták. A társas érintkezés formulái, udvariassági repertoár, regiszterek, nyelvváltozat. Szövegszerűség, grammatikai kapcsolóelemek; A szöveg mikro- és makroszerkezete; témafolytonosság, kulcsszó, tételmondat; szövegpanelek: közmondások, szólásmondások, szavajárás, kifejezések stb. Makroszerkezeti egység és szövegtípus.)</i></p>
A szókészlet változásának és változatosságának, valamint a szavak szerkesztettségének felismerése	A nyelvi állandóság és változás jelenségei	<p><i>Az elemkészlet változása és változatai időben: elavult szavak és jelentések, új szavak és jelentések; belső szóalkotás: szóképzés, szóösszetétel; kölcsönzés, jelentésváltozás</i></p>
	A szavak jelentése, használati köre, a regiszter, az írott és beszélt nyelvi stílusok jellemző szókészlete	<p><i>Jelentés és kontextus. A jelentésmező tagolása. Állandósult szókapcsolat: idióma, helyzetmondat, klisé. Lexikális döntések: regiszter, nézőpont, szóhangulat, jelentésárnyalatok; jelentéstani kapcsolatok: szinonímia, antonímia, metaforikus jelentéskiterjesztés. Kihagyásos szerkezetek és metonimikus jelentéskiterjesztés. Grammatikai és írásbeli homonímia</i></p>
	A szókincs rétegzettsége, nyelvváltozatok szókincsbeli és jelentésbeli eltérései	<p><i>Az elemkészlet változatai társadalmi térben és földrajzi térben. A csoportidentitás nyelvi jelölői</i></p>
A társas-társadalmi együttéléshez szükséges nyelvi magatartás magánjellegű és kisközösségi helyzetekben	Beszédszándékok és egyes gyakori beszédcselekvések nyelvi repertoárja, a nyelv másokra gyakorolt hatása, a szövegek hatásmechanizmusa	<p><i>Beszédszándékok. Beszédcselekvések és beszédaktusok. Szövegtípusok. Szöveg és regiszter. Szöveg és stílus.)</i></p>
	Tényállítások és hipotézisek/vélemények, szövegben ki nem fejtett tartalmak	<p><i>Háttérmondatok. Az irónia mint beszédszándék. Nyelvi manipuláció és meggyőzési stratégiák</i></p>
	Nyelvváltozatok közötti eltérések a szöveg, a mondat, a szóalak vagy a hangzás szintjén, a különböző változatok értéke, a kódváltás	<p><i>Szöveg és helyzet. Szöveg és nyelvváltozat: regionális nyelvváltozat, kontaktusváltozat, sztenderd. Nyelvváltozat és identitás. A nyelvváltozatok és</i></p>

		<i>társadalmi megítélésük a beszédhelyzet függvényében</i>
--	--	--